

Dubrovski

A. S.
Puixkin

Traducció
de
Jaume
Creus

Calligraf
Narrativa

Dubrovski
Aleksandr S. Puixkin

Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2019

Primera edició —
novembre 2019

Publicació
Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

**Disseny de la col·lecció
i maquetació**
Jaime Vicente

Imatge de coberta
Per damunt de riu. Tardor.
Boris M. Kustodiev (1919)

Traducció i pròleg
Jaume Creus i del Castillo

Impressió
DC PLUS, Serveis Editorials

La publicació d'aquesta obra
ha rebut el suport de
la Generalitat de Catalunya

ISBN
978-84-120782-5-1

Dipòsit legal
GI-1664-2019

© de la traducció i pròleg
Jaume Creus i del Castillo

© d'aquesta edició
Edicions Cal·lígraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia
i el tractament informàtic.
Les infraccions d'aquests
drets es troben sotmeses a les
sancions establertes a les lleis.*

Pròleg

Dubrovski, romàntic i bandoler

Fa gairebé vint anys, amb motiu del bicentenari del naixement de Puixkin, vaig alertar, des de les pàgines de la revista *El Temps* (núm. 801, 19-25/X/99), que el lector català poc podia gaudir de la presència en el panorama editorial de les obres, l'enginy i la vàlua del descendent del «negre de Pere el Gran». Però dues dècades donen per molt. Aleshores feia un balanç més aviat curt, que consistia en dos volums a la MOLU d'Edicions 62, el volum 1 amb narrativa (*La filla del capità*, més alguna narració, com ara *La dama de piques*) i el volum 28, dedicat a la poesia russa, que incloïa uns quants poemes de Puixkin, evidentment; un altre tast poètic ens el donava el volumet *Poetes russos*, en traducció de Guillem Nadal, editat a Palma de Mallorca el 1981. I podíem acabar amb la llavors recent traducció en prosa de la novel·la en vers *Ievgueni Oneguïn*, feta a partir de la versió anglesa de Nabokov, òbviament allunyada del text original, del qual només

queda l'argument, perquè no hi són ni la llengua, ni la mètrica ni l'estilística (res d'allò «concís, cristal·lí, d'una senzillesa i una puresa clàssiques» que sempre ha valorat la crítica russa). Hi havia, a més, en alguna biblioteca pública —jo recordo haver-la vist a casa d'uns oncles— una traducció catalana d'abans de la guerra, suposo, del *Borís Godunov*, i una altra obra en prosa: la traducció dels anys vint de *Dubrovski*, amb el títol *El bandoler romàntic* (que Pòrtic posteriorment va reeditar), deguda al catalanòfil txec Rudolf J. Slaby, que s'establí a Barcelona des del 1914 fins al 1926, any en què retornà a Praga, on impartí classes de català a la Universitat Carolina.

És aquesta obra, *Dubrovski*, la que avui presentem, en nova versió completa, cosa que no era l'altra. Comparant la versió de Slaby amb l'edició russa editada pel bicentenari, es pot constatar que en la versió del txec hi havia petits talls, imprecisions en la traducció i sobretot una absència fonamental: el text sencer de la sentència judicial (injusta, a més a més, i aquest és un punt crucial precisament) que genera l'actitud de revenja (diluïda per l'amor) de Dubrovski fill. I resulta que va ser per una sentència similar i ben real, pervinguda a mans de Puixkin (com s'indica a la nota corresponent del nostre text), que l'inclit poeta es llançà a escriure aquesta novel·la de fet inacabada.

Això sol ja justifica una nova traducció fidel a l'original.

Si parlàvem de les traduccions catalanes de Puixkin que hi havia fa vint anys, avui podem dir que ens n'hem rescabalat molt dignament. Gràcies a la feina d'Helena Vidal, tenim un bon esplet de textos de Puixkin a l'abast, des de les *Escenes dramàtiques* fins al gran poema llarg

El genet de bronze, passant per una mostra satírica molt curiosa, que seria *La Gabrielíada*, en bona part apareguts en aquesta editorial. Jo mateix hi he contribuït amb una antologia de la poesia més compromesa de Puixkin (*Mentre hi hagi un sol poeta*, Edicions de 1984) i amb la quasi totalitat dels poemes llargs, a part del *Teatre complet* (amb el *Borís Gudonov* en primera traducció directa del rus, a Llibres de l'Índex) i la narrativa curta (*Bielkin, La dama de piques*, a Adesiara). Espero en breu poder donar també la *Història de Pugatxov*.

He dit que es tracta d'una novel·la inacabada. És cert: encara que té un final, el lector atent s'adonarà que aquest final apareix de forma abrupta, precipitada, i també trobarà a faltar la resolució d'algunes línies argumentals apuntades que no continuen. Fins i tot és discutible si el final que hi ha és degut al mateix Puixkin, a partir d'una interrupció amb punts suspensius que indiquen la falta de text. No sabem, però, si falta poc o molt, si serien paràgrafs o capítols sencers, perquè l'acció sembla demanar un desenvolupament més extens. Per desgràcia, la mort en duel per salvar l'honor de la seva dona no li va permetre revisar i acabar el projecte, per deixar-lo en forma definitiva. Tot i així, tampoc sabem si mai l'hauria enllestit del tot, perquè, de fet, ja l'havia deixat de banda quan es va trobar amb la mort inesperadament. Puixkin abandonà l'escriptura de la seva novel·la contra la injustícia judicial (iniciada el 1832) per dedicar-se a una de les seves passions: escriure sobre la història russa, i en aquest cas concret per escriure el seu interessant i documentat text sobre el «bandit» Pugatxov, que li serví de base per començar a redactar *La filla del capità*, també interrompuda (però

després sortosament acabada) per tal d'enllestir la seva personal *Història de Pugatxov*, títol que el tsar Nicolau I va fer canviar pel d'*Història de la revolta de Pugatxov*, adduint que «un bandit no té història».

És obvi que *Dubrovski* aparegué pòstumament (el 1841), i segur que amb alguns retocs no deguts pròpiament a l'autor, sinó a la censura. El text autèntic fou establert en l'edició del 1882. I si és incomplet, mala sort. També cal indicar que Puixkin no donà cap títol a l'obra, un cop interrompuda la novel·la el 1833, però sembla lògic —i així és acceptat en les versions a d'altres llengües— que se li atorgui el del cognom familiar dels personatges principals, pare i fill, petits terratinents progressivament empobrits, que ho perden tot (vida inclosa, en el cas del pare) per la rapinya injusta d'un altre terratinent, aquest, però, molt ric i, per tant, amb la justícia legalista al seu favor.

La idea d'un bandoler romàntic potser s'esqueia més al gust dels anys vint, quan Slaby feia la seva traducció, que no pas al d'ara, però això no treu que la novel·la sigui indiscutiblement una producció entretinguda, d'acció i amb les dosis melodramàtiques que calen al més pur estil de Hollywood. I els elements romàntics, com en la resta de l'obra de Puixkin (defensa dels desembristes i de les lluites populars, denúncia de les injustícies socials, alliberament dels serfs, sentiments democràtics i nacionalistes), hi són clarament destacats, cosa que no treu la inclusió de detalls típics de la novel·la realista, com la mateixa sentència judicial autèntica tantes vegades mutilada. En el seu aspecte de bandoler, les accions que emprèn el fill Dubrovski són certament cruels, però també cal considerar que renuncia al seu pla de revenja per amor a la filla

del ric terratinent que l'ha desposseït amb males arts del seu patrimoni. I és a aquesta noia, la Maixa, a qui més pròpiament podríem aplicar l'epítet de romàntica, perquè és prou llegida per ser-ho, segons els cànons de la literatura d'aleshores: als seus ulls, el fill venjador potser sí que era un bandoler romàntic, però per molt que ho sigui, no la salva del casament obligat amb un príncep ja vell a qui ella no estima gens, cosa que fa incrementar la tensió argumental. I malgrat acceptar que Dubrovski és un bandoler, la noia no dubta a triar-lo abans que el vell príncep amb qui a la fi es veu casada sense remei. Si no hi havia futur per als dos joves en el pla concebut per Puixkin, i ja ho tenia tot decidit tal com apareix en el text publicat (cosa improbable, però), podríem arribar a dir que el gran poeta rus també trencava algun esquema estereotipat propi del romanticisme a l'ús, és a dir, propi de les senyoretes de la bona societat (aristocràtica i també burgesa) que, a més a més, solien ser bones pianistes i compositores, i que tenien els salons oberts per a artistes de tota mena: des de gomosos petimetres fins a reputats músics i literats, passant pels pretensiosos crítics, un estil de societat que el mateix Puixkin satiritza en més d'una ocasió, sobretot en el terreny de la poesia.

I posats a parlar de bandolerisme, recordem que Dubrovski es pot ben posar al costat d'altres exemples notoris de bandolers justiciers, com serien Rinaldo Rinaldini (citada pel mateix Puixkin), els bandits de Schiller o el que ha quedat com a emblemàtic de la col·lecció, el conegut i antic Robin Hood, sense deixar de banda el que potser va ser fins i tot el model del *Dubrovski* de Puixkin: el *Michael Kohlhaas*, de Heinrich von Kleist (publicada en traducció

meva per L'Avenç). Tots ells amb una certa base històrica o mig llegendària.

Inacabada o quasi, el text que avui us oferim té un interès més que notable i segur que, si l'autor hagués tingut temps i ganes de revisar-lo, no dubtem que hauria estat a l'alçada de *La filla del capità*. Per tant, disposeu-vos a gaudir de la novel·la, perquè també és una mostra, un retrat ja obertament realista de la vida de Rússia de la primera meitat del segle XIX, protagonitzada per senyors, dides i ànimes mortes. De lliures, només se'n mostren els bandolers, i encara...

JAUME CREUS

P. D.

Agraeixo la molt estimable ajuda de l'advocat i amic Llorenç Cortadella, que m'ha servit la terminologia jurídica necessària, sobretot en el capítol II, i les puntualitzacions del pianista Vladislav Bronevetzki a l'hora d'aclarir alguns matisos del text.

Primera part

I

Anys enrere, Kirila Petróvitx Troiekúrov, tot un senyor rus, d'antiga nissaga, vivia en una de les seves hisendes. La seva riquesa, l'origen il·lustre i les seves relacions li donaven una gran influència a les províncies on tenia les seves propietats. Els veïns estaven encantats de satisfer els seus menors capricis i els funcionaris provincials tremolaven només de sentir el seu nom. Kirila Petróvitx prenia totes aquestes mostres de servilisme com un tribut que se li devia. Casa seva sempre era plena de visitants, disposats a entretenir els seus lleures de gran senyor i a prendre part en els seus sorollosos i de vegades fins i tot desenfrenats divertiments. Ningú no gosava declinar una invitació seva o no presentar-se en determinades dates a Pokróvskoie a retre-li homenatge. En la vida domèstica, Kirila Petróvitx mostrava tots els vicis d'un home inculte. Aviciat pel seu entorn, s'havia acostumat a donar via lliure a tots els impulsos del seu temperament fogós i a totes les fantasies d'un esperit força limitat. Malgrat l'extraordinari vigor de la seva constitució, un o dos cops per setmana patia a causa

de la golafreria, i cada vespre acabava una mica empillocat. En una de les ales de casa seva vivien setze criades, que es dedicaven a les labors pròpies del seu sexe. Les finestres d'aquella ala estaven tapades amb gelosies, i les portes tancades amb cadenats, les claus dels quals guardava Kirila Petróvitx. Les joves recluses sortien a una hora fixa a passejar pel jardí, sota la vigilància de dues velles. De tant en tant, Kirila Petróvitx en casava algunes, i d'altres de noves n'ocupaven el lloc. Tractava els seus pagesos i servents de manera severa i capriciosa i, no obstant això, li eren del tot lleials: així podien vantar-se de la riquesa i el renom del seu amo i, emparant-se en la poderosa protecció d'aquest, es permetien al seu torn moltes llibertats amb els seus veïns.

Les ocupacions quotidianes de Troiekúrov consistien en visites als seus vastos dominis, xeflis interminables i bromes pesades, inventades dia a dia per a l'ocasió, les víctimes de les quals eren habitualment alguna nova coneixença, tot i que les velles amistats no sempre se n'escapaven, amb l'única excepció d'Andrei Gavrílovitx Dubrovski. Aquest Dubrovski, tinent retirat de la Guàrdia, era el seu veí més proper i posseïa setanta ànimes.¹ Troiekúrov, despectiu fins i tot en les relacions amb els més alts personatges, respectava Dubrovski, malgrat la seva humil posició. Havien estat camarades al servei, i Troiekúrov coneixia per experiència el caràcter impacient i resolut del seu amic. Les circumstàncies els havien separat durant molt

1 Eren els pagesos serfs, de sexe masculí, segons el dret feudal.

de temps.² Dubrovski, en trobar-se arruïnat, es va veure en l'obligació de retirar-se del servei i establir-se al poble que li quedava. Quan Kirila Petróvitx se n'assabentà, li va oferir la seva protecció, però Dubrovski li'n donà les gràcies i restà pobre i independent. Passats uns quants anys, Troiekúrov, ara general en cap retirat, tornà a la seva finca, i tots dos estigueren ben contents de tornar-se a veure. A partir d'aleshores, es trobaven cada dia i Kirila Petróvitx, que mai no s'havia dignat a visitar ningú, acudia sense fer escarafalls a la modesta casa del seu antic camarada. Essent com eren coetanis, procedents de la mateixa classe social i amb la mateixa educació, tenien prou trets en comú, tant de caràcter com de gustos. En alguns sentits, també el seu destí oferia certes semblances: tots dos s'havien casat per amor i tots dos havien quedat vidus aviat i amb una criatura cadascú. El noi de Dubrovski rebia educació a Peterburg. La filla de Kirila Petróvitx creixia sota la mirada del seu pare. Troiekúrov deia sovint a Dubrovski:

— Escolta, Andrei Gavrílovitx, germà meu, si el teu Volodka³ vol fer camí en la vida, jo li donaria la meua Maixa, ni que estigués més pelat que una rata.

Andrei Gavrílovitx sacsejava el cap i responia com sempre:

2 Una primera versió deia: «L'any 1762 els havia separat durant molt de temps. Troiekúrov, parent de la princesa Daixkova, havia pujat en l'escalafó». Segurament per raons de censura (és l'any de l'assassinat del tsar Pere III i de l'adveniment de la seva muller estrangera, Caterina II, amiga de la qual era precisament la princesa Daixkova) i també perquè creava un anacronisme, Puixkin es decidí per la frase més innòcua. Com que va morir sense revisar-ho més, ha quedat aquesta forma com a definitiva.

3 Diminutiu de Vladímir.

—No, Kirila Petróvitx, el meu Volodka no és marit per a la teva Maria Kirílovna. Un noble pobre com és ell val més que es casi amb la filla d'un altre noble empobrit per continuar essent el principal de casa i no convertir-se en administrador d'una noieta consentida.

Tothom envejava l'harmonia que regnava entre l'arrogant Troiekúrov i el seu infortunat veí, i es meravellava de la gosadia d'aquest darrer, quan a la taula de Kirila Petróvitx expressava el seu parer sense tenir en compte si contradeïa o no l'amo de la casa. Alguns havien intentat imitar-lo i traspassar els límits de l'obediència deguda, però Kirila Petróvitx els espantà de tal manera que se'ls havien passat les ganes de tornar-ho a intentar, i només Dubrovski s'escapava de la llei general. Un incident fortuït ho capgirà tot i canvià les coses absolutament.

Un dia, a les primeries de la tardor, Kirila Petróvitx es disposava a anar de cacera a camp obert, lluny de casa. A la vigília, munters i palafreners havien rebut ordres d'estar a punt a les cinc del matí. La tenda i la cuina de campanya havien estat enviades per endavant a l'indret on Kirila Petróvitx tenia previst de menjar. L'amfitrió i els seus convidats s'encaminaren a l'edifici de la canera, on més de cinc-cents gossos corredors i llebrers vivien protegits del fred i abundantament alimentats, tot celebrant en la seva pròpia llengua la munificència de Kirila Petróvitx. Allà fins i tot hi havia una infermeria per a gossos malalts, dirigida pel metge d'estat major Timoixka,⁴ amb una zona especial on les gosses de pura raça parien i criaven els seus cadells. Kirila Petróvitx s'enorgullia d'aquella

4 Diminutiu de Timofei (Timoteu).

magnífica instal·lació i mai no desaprovava l'ocasió de vantar-se'n davant dels convidats, encara que tothom ja l'havia visitada vint vegades pel cap baix. Aquell dia es passejava per la canera envoltat dels convidats, acompanyat de Timoixka i dels principals munters; es va aturar davant d'algunes casetes, interessant-se per l'estat dels malalts, o bé fent observacions més o menys severes i justificades, o cridant els gossos que més coneixia perquè acudissin, i parlà amb ells afectuosament. Els convidats es creien en l'obligació d'embadalir-se davant de la canera de Troiekúrov. Només Dubrovski es mantenia en silenci i arrufava les celles. Era un ardent caçador. L'estat de la seva fortuna, però, només li permetia tenir dos gossos corredors i una parella de llebrers. No podia amagar una certa gelosia en veure aquella esplèndida instal·lació.

—Per què arrufes les celles, germà? —li preguntà Kirila Petróvitx—. Que potser no t'agrada la meva canera?

—Sí —respongué Dubrovski, asprament—. La canera és preciosa; el que dubto és que la teva gent visqui tan bé com els teus gossos.

Un dels munters es va ofendre.

—Gràcies a Déu i a l'amo —digué—, no ens podem queixar de la vida que portem, però si hem de dir la veritat, a més d'un gentilhomo no li aniria malament canviar la seva finca per qualsevol d'aquestes casetes. Aquí estarien més ben alimentats i més calents.

Kirila Petróvitx esclatà a riure en sentir l'observació insolent del seu criat, i els seus acompanyants van fer com ell, tot i adonar-se que l'acudit del munter prou que se'ls podia aplicar. Dubrovski empal·lidí i callà. En aquell moment portaren a Kirila Petróvitx, en una cistella de vímet,

uns cadellats nounats; els examinà, n'escollí dos i donà l'ordre d'ofegar els altres. Mentrestant, Andrei Gavrilovix s'havia fet fonedís sense adonar-se'n ningú.

En tornar de la canera amb els seus hostes, Kirila Petróvitx s'entaulà per sopar, i només aleshores, en no veure Dubrovski, preguntà què se n'havia fet. La seva gent li respongué que Andrei Gavrilovix ja havia tornat a casa seva. Troiekúrov manà que l'anessin a buscar immediatament i que el fessin tornar com fos. No anava mai de cacera sense Dubrovski, que era un expert i un fi coneixedor de les qualitats canines, un àrbitre infal·lible en tota mena de discussions entre caçadors. El criat, que havia galopat al seu encalç, tornà que encara eren a taula i digué al seu senyor que Andrei Gavrilovix no l'havia ni escoltat, i que no hi volia anar. Kirila Petróvitx, escalfat pel licor, com era habitual, s'enfurismà i envià una altra vegada el mateix criat a dir a Andrei Gavrilovix que si no venia immediatament a passar la nit a Pokróvskoie, trencaria tota relació amb ell per sempre més, paraula de Troiekúrov! El criat sortí de nou al galop. Kirila Petróvitx, un cop s'hagué aixecat de taula, deixà marxar els convidats i se n'anà a dormir.

L'endemà, la seva primera pregunta fou per saber si Andrei Gavrilovix ja era allí. Com a resposta li donaren una carta plegada en forma triangular. Kirila Petróvitx ordenà al seu escriptent que l'hi llegís en veu alta, i això és el que va escoltar:

«Molt estimat senyor:

No tinc cap intenció de tornar a Pokróvskoie, mentre no m'envieu el gosser Paramoixka a presentar-me excuses.

Em reservo la llibertat de castigar-lo o perdonar-lo, ja que no penso pas aguantar plasereries dels vostres criats, ni les suportaré de vós, perquè no sóc cap bufó, sinó un noble d'antiga nissaga. Resto humil servidor vostre.

Andrei Dubrovski»

Segons les normes de cortesia imperants, una carta com aquella resultava força inconvenient, però si va enutjar Kirila Petróvitx, no va ser pel seu estrany estil i disposició, sinó només per allò que contenia.

—Com! —bramà Troiekúrov, saltant del llit descalç—. Enviar-li la meva gent a presentar-li excuses, i ell lliure de perdonar o castigar! Però què s'ha pensat! O és que no sap amb qui se les heu? Doncs ja ho veurà, ja li ensenyaré jo com les gasta aquest Troiekúrov, llàgrimes li costarà!

Kirila Petróvitx es vestí i se n'anà a caçar amb la pompa habitual.

Però la cacera va ser un fracàs. En tot el dia només van veure una llebre, i encara se'ls va escapar; el dinar al camp, sota la tenda, tampoc no sortí bé, o almenys no va ser pas del gust de Kirila Petróvitx, que colpejà el cuiner, renyà els convidats i, en el camí de tornada, travessà a consciència amb tota la partida de caça pels camps de Dubrovski. Van passar uns quants dies, i l'animositat entre tots dos veïns no va minvar. Andrei Gavrílovitx no havia tornat a Pokróvskoie. Kirila Petróvitx, sense la seva companyia, s'avorria i desfogava el seu despit sorollosament amb unes expressions ofensives que, gràcies al zel dels nobles de la contrada, arribaven a Dubrovski corregides i augmentades. Una nova circumstància va fer impossible l'última esperança de reconciliació.